

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Конфліктологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 8.03010201 «Психологія»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2016 – 2017 навчальний рік

Робоча програма Конфліктологія
для студентів за напрямом підготовки 8.03010201 «Психологія»

Розробники: Євченко Ірина Миколаївна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,

Власенко Інна Анатоліївна, кандидат психологічних наук, викладач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від «30» серпня 2016 року №1

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (Сергеєнкова О.П.)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи Інституту
людини Н. А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Представлена програма розроблена для студентів Інституту людини спеціальності 8.03010201 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми очної (денної) форми навчання. Актуальність вивчення даної дисципліни пов'язана із зростанням напруженості у суспільстві, що виявляється у формі численних протиріч та конфліктів – як внутрішньоособистісних, міжособистісних, так і соціальних та глобальних. Діяльність вітчизняних і закордонних організацій свідчить про необхідність для фахівців-психологів знань і навичок у сфері конфліктології, а саме: діагностики, профілактики, управління і прогнозування конфліктів. З розвитком ринкової економіки, глобалізаційних процесів і впровадженням конкурентних відносин питання виникнення, розвитку, розгортання конфліктів, їх ефективного подолання та профілактики набувають все більшої значущості. Тому на етапі реформування національної вищої освіти набуває практичного значення питання впровадження конфліктології в систему підготовки кадрів, зокрема психологів.

Робочу навчальну програму укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання.

«Конфліктологія» як нормативна навчальна дисципліна має тісний зв'язок з дисциплінами професійно-психологічного спрямування: загальною, віковою, педагогічною психологією, психологічним консультуванням, психодіагностикою.

Метою вивчення курсу є формування системи знань про природу конфліктів, набуття практичних навичок у їх розв'язанні, вироблення вмінь прогнозувати і контролювати конфліктну ситуацію, адекватно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати.

Основні завдання навчальної дисципліни “Конфліктологія”:

- сформувані у студентів наукові уявлення про природу конфліктів; їх види і динаміку розвитку;
- ознайомити студентів з принципами та напрямками досліджень у конфліктології ;
- створити у студентів цілісне уявлення про методи прогнозування, діагностування та попередження конфліктів;
- ознайомити студентів з основними методами і методиками дослідження конфліктів;
- сформувані у студентів навички організації та проведення тренінгів щодо профілактики та подолання конфліктів;
- сформувані систему знань та практичних навичок управління конфліктами і їх трансформації.

Засобами для досягнення мети курсу є лекційний виклад змісту психологічних знань, які ознайомлюють студента зі структурою та різними видами конфліктів, системою психологічних явищ, що обумовлюють роботу з конфліктними ситуаціями та конфліктами, самостійна робота студента, що перевіряється у співпраці з викладачем на індивідуальних заняттях, а також практичних заняттях, де студент набуває навичок застосування теорій у майбутній професійній діяльності.

Теми, запропоновані в програмі, відповідають внутрішній логічній структурі предмету і одночасно розкривають значення знань з конфліктології в житті людини і в майбутній професійній діяльності.

Після вивчення дисципліни студенти будуть *знати*:

- основоположні проблеми в області конфліктології;
- розвиток конфліктологічних ідей за час існування людства;
- закономірності, функції, принципи та методи конфліктології;
- елементи внутрішнього та зовнішнього впливу на конфліктні ситуації;
- основи динаміки процесу розвитку конфліктів;
- теорії механізмів виникнення конфліктів;
- методи діагностики та аналізу конфліктів;
- прийоми і методи профілактики конфліктів;
- специфіку форм управлінських конфліктів;
- методи та засоби забезпечення ефективного управління конфліктами.

По закінченні вивчення дисципліни студенти будуть *уміти*:

- розробляти ефективну систему організаційного попередження, прогнозування і профілактики конфліктів;
- діагностувати і аналізувати конфлікт з визначенням основних конфліктологічних понять;
- правильно застосовувати різноманітні методи управління конфліктами в конкретних виробничих і навчальних умовах;
- реалізовувати основні функції та принципи управління конфліктами;
- застосовувати адекватні моделі поведінки особистості в конфліктній взаємодії за ситуаційним підходом.

Внаслідок опанування змісту нормативної навчальної дисципліни «Конфліктологія» у студентів буде сформовано такі навчальні **компетентності**:

- спроможність ефективно планувати та організовувати діяльність щодо попередження, прогнозування і профілактики конфліктів;
- уміння знаходити джерела конфлікту, аналізувати його структурні елементи; виявляти механізми впливу конфлікту на особистість;
- здатність до організації та проведення тренінгів;

- навички роботи з психодіагностичними методиками;
- здатність до системного навчання з метою підвищення власної конфліктологічної та комунікативної компетентності.

Кількість годин, відведених навчальним планом для курсу «Конфліктологія», становить 90 годин, з них: лекції – 12 год., семінарські – 12 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 60 год. Завершується вивчення курсу заліком.

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»**

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (спеціалізація), освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Шифр та назва галузі 0301 „Соціально-політичні науки”	Нормативна	
Модулів – 3	Напрямок підготовки 8.03010201 «Психологія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		6-й	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		11-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60	Другий (магістерський) освітній рівень	Лекції	
		12 год.	
		Семінарські	
		12 год.	
		Вид контролю:	
		Залік	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних: лекцій	семінарських, практичних	Самостійна робота	Модульний контроль	
Змістовий модуль I. Феноменологія конфліктів							
1.	Історія розвитку конфліктології. Сутність і структура конфлікту.	14	4	2	2	10	
2.	Види конфліктів та стратегії реагування у конфліктній ситуації..	14	4	2	2	10	
	Разом:	30	8	4	4	20	2
Змістовий модуль II. Управління конфліктами							
3	Діагностика та прогнозування конфліктів	14	4	2	2	10	
4	Методи роботи з конфліктами	14	4	2	2	10	
		30	8	4	4	20	2
Змістовий модуль III. Конфлікти у різних сферах життя							
5.	Психологічний аналіз протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії. Конфлікти в організації	14	4	2	2	10	
6.	Особливості сімейних конфліктів та шляхи їх вирішення.	14	4	2	2	10	
	Разом:	30	8	4	4	20	2
	Всього за навчальним планом:	90	24	12	12	60	6

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I. Феноменологія конфліктів

Тема 1. Історія розвитку конфліктології. Сутність і структура конфлікту (2 год).

Конфліктологія як наука. Об'єкт і предмет конфліктології. Наукове визначення конфлікту та його ознаки. Структурна модель конфлікту. Конструктивні та деструктивні функції конфліктів. Причини конфліктів. Конфліктогени та їх класифікація. Особистісна складова конфлікту. Особистісні та об'єктивні фактори виникнення конфлікту.

Тема 2. Види конфліктів та стратегії реагування у конфліктній ситуації (2 год).

Класифікація конфліктів. Внутрішньоособистісні конфлікти та їх особливості (за З. Фрейдом, К. Левіним, К. Роджерсом, А. Маслоу, В. Франклом, О.М. Леонтьєвим, К.Хорні, Е. Фроммом). Попередження і вирішення внутрішньоособистісних конфліктів. Міжособистісні конфлікти та їх властивості, інші види конфліктів (горизонтальні, вертикальні, духовні, матеріальні тощо). Конфлікти групові та між особистістю і групою; межі конфліктів (просторові, часові, суб'єктні). Реакція людини на проблеми які виникають. Уникнення конфлікту (механізми внутрішнього захисту), боротьба, діалог.

Змістовий модуль II. Управління конфліктами

Тема 3. Діагностика та прогнозування конфліктів (2 год.)

Принципи діагностики конфлікту. Етапи діагностичної процедури. Аналітичний етап у діагностиці. Картографія конфлікту. Особливості проведення тестування різних вікових груп. Варіанти вирішення конфлікту: повний і неповний. Проблеми у прогнозуванні конфліктів. Конкретні методи діагностики рівня конфліктності та рис особистості.

Тема 4. Методи роботи з конфліктами (2 год.)

Основні поняття управління конфліктами. Участь третьої сторони у розв'язанні конфліктів. Посередництво психолога у вирішенні конфліктів. Принципи психологічного посередництва. Комунікативні бар'єри і можливість взаєморозуміння у конфлікті. Види та стадії медіації. Психологічне консультування. Групова психотерапія.

Змістовий модуль III.

Конфлікти у різних сферах життя

Тема 5. Психологічний аналіз протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії.

Конфлікти в організації (2 год)

Особливості педагогічного конфлікту. Ознаки педагогічного конфлікту. Протиріччя і конфліктні ситуації в педагогічній взаємодії та способи їх регулювання. Умови запобігання та шляхи вирішення педагогічного конфлікту у взаєминах викладачів і студентів. Особистість у психології управління. Керівник (лідер) як об'єкт психологічного дослідження. Психологія впливу керівника на підлеглих як вияв його влади й авторитету в організації. Соціально-психологічний клімат у колективі. Проблема статі в управлінні.

Тема 6. Особливості сімейних конфліктів та шляхи їх вирішення (2 год)

Особливості поведінки, стилів реагування та вирішення конфліктів у сім'ї як перший зразок взаємодії у конфліктній ситуації. Первинні та вторинні здібності як можлива основа сімейних конфліктів. Незадоволення потреб у сім'ї, неузгодженість сімейних ролей, функцій, низький рівень адаптації та сумісності як чинники виникнення конфліктів. Феномени взаєморозуміння та прощення у сімейних взаєминах. Необхідність психологічної допомоги при сімейних конфліктах. Особливості сімейної, батьківської та партнерської груп при вирішенні конфліктів.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Сутність, динаміка конфліктів (2 год)

1. Визначення, ознаки конфлікту; зв'язок з іншими науками.
2. Методи вивчення конфлікту.
3. Типи критичних життєвих ситуацій
4. Структура конфлікту.
5. Класифікація конфліктів.
6. Розуміння конфліктів за наступними авторами:
 3. Фрейдом;
 - К.Хорні;
 - Е. Фроммом;
 - К. Левіним;
 - В.С. Мерліним;
 - М. Дойчем;

- К. Роджерсом;
- А. Маслоу;
- В. Франклом;
- О.М. Леонтьєвим.

Література

Основна: 1, 2, 5, 6, 7, 9.

Додаткова: 10, 11, 12, 15, 16,20

Семінарське заняття № 2 **Виникнення конфліктів та стратегії реагування** **у конфліктній ситуації (2 год)**

1. Виникнення конфліктів: стратегії реагування (захисні механізми; боротьба, ухиляння, діалог)
2. Конфліктна взаємодія (мотиви і цілі учасників, моделі розвитку міжособистісної конфліктної ситуації);
3. Вирішення конфліктів.
 - Психодіагностика та прогнозування конфліктів.
 - Посередник у системі розв'язання конфліктів.
 - Переговори – універсальний метод розв'язання конфліктів.
4. Відпрацювання навичок організації та проведення тренінгу.

Література

Основна: 1, 2, 3, 5, 6, 9

Додаткова: 10, 11, 15, 20

Семінарське заняття № 3 **Діагностика та прогнозування конфліктів (2 год.)**

1. Принципи діагностики конфлікту.
2. Етапи діагностичної процедури. Аналітичний етап у діагностиці.
3. Картографія конфлікту.
4. Відпрацювання навичок організації та проведення тренінгу.
5. Особливості проведення тестування різних вікових груп.
6. Проблеми у прогнозуванні конфліктів. Конкретні методи діагностики рівня конфліктності та рис особистості.

Література

Основна: 1, 2, 3, 5, 6, 9

Додаткова: 10, 11, 15.

Семінарське заняття № 4 **Методи роботи з конфліктами (2 год.)**

1. Основні поняття управління конфліктами.

2. Участь третьої сторони у розв'язанні конфліктів.
3. Посередництво психолога у вирішенні конфліктів. Принципи психологічного посередництва.
4. Комунікативні бар'єри і можливість взаєморозуміння у конфлікті.
5. Види та стратегії медіації.
6. Психологічне консультування. Групова психотерапія.
7. Відпрацювання навичок організації та проведення тренінгу.

Література

Основна: 1, 2, 3, 5, 6, 9.

Додаткова: 10, 11, 15.

Семінарське заняття № 5 **Конфлікт у педагогічній взаємодії**

1. Протиріччя і конфліктні ситуації в педагогічній взаємодії та способи їх регулювання;
2. Характеристика педагогічного конфлікту;
3. Умови запобігання та шляхи вирішення педагогічного конфлікту (у взаєминах викладачів і студентів, учителя і учнів);
4. Аналіз ситуацій педагогічної взаємодії
5. Відпрацювання навичок організації та проведення тренінгу.

Питання для дискусії:

- Коли і в кого не виникає протиріч і бар'єрів у спілкуванні?
- Педагоги говорять, що кількість конфліктів у закладах освіти збільшилася. Які можливі причини цього явища, якщо це так?
- Чи бувають конфлікти які не можна вирішити у педагогічній взаємодії?

Згадайте з власного досвіду, чи виникали бар'єри спілкування (конфлікти) під час Вашого навчання між викладачем і студентом? Дайте психологічний аналіз причин їх виникнення. Наскільки психологічно доцільно вони були вирішені?

Література

Основна: 2, 5, 6, 9.

Додаткова: 11, 13, 15, 19.

Семінарське заняття № 6 **Сімейні конфлікти та шляхи їх вирішення**

1. Причини виникнення сімейних конфліктів.
2. Феномен прощення у сімейних стосунках.
3. Характеристика взаєморозуміння у сім'ї.
4. Тренінг позитивної сімейної психології.
5. Відпрацювання навичок організації та проведення тренінгу.

Практичне завдання: Наведіть приклад сімейного конфлікту та проаналізуйте усі його особливості.

6. Розробіть власні рекомендації щодо нормалізації подружньої взаємодії, попередження конфліктів з підлітками та переходу сімейної сварки у конфліктну ситуацію.

Література

Основна: 2, 3, 4, 5, 6, 9.

Додаткова: 10, 11, 12, 14, 15, 20.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Провідними завданням для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни є:

- теоретичне опрацювання отриманої інформації з певної теми;
- виконання творчої роботи;
- практичне застосування отриманих знань у підготовці до семінарських та практичних занять;
- постійне ведення термінологічного словника (кожний понятійно опрацьований модуль – 5 балів).

Творча робота за змістом може бути представлена у формі міні-тренінгу, проекту, консультативної програми, алгоритму роботи з певним контингентом клієнтів. Творча робота має відображати проблематику попередження, подолання, прогнозування конфліктів.

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Конфліктологія» оцінюються за європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100 (рейтингові показники успішності подані у Таблиці 7.1).

Таблиця 7.1

Рейтингові показники успішності у ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з

	балів	незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю подано у табл. 7.2.

Таблиця 7.2

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій	6
2	Семінарські заняття	66
3	Самостійна робота	20
4	Модульні контрольні роботи	75
5	Загальна максимальна кількість поточних балів	167
6	Коефіцієнт	1,67
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни “Конфліктологія” застосовуються такі методи:

- **методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда..
- **методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Студенти мають право на зарахування заліку за результатами підсумкового контролю.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- словесні: лекція, семінар, пояснення, розповідь, бесіда.
- наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота магістрів: з друкованими та електронними інформаційними носіями; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни.

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Викладання навчальної дисципліни «Конфліктологія» відбувається на основі таких складових методичного забезпечення:

- друковані джерела, що відображають зміст науки (підручники, посібники, монографії, публікації у фахових виданнях);
- Інтернет-джерела, що відображають зміст науки;
- засоби підсумкового контролю.

X. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Андреев В.И. Конфликтология / Искусство спора, ведения переговоров, разрешения конфликтов /.-М., 2005.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2002.
3. Берн Э. Игры, в которые играют люди, люди, которые играют в игры.- М., 2005.
4. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер. 2000. – 368с.
5. Пірен М.І. Основи конфліктології.-К., 1997.
6. Словник-довідник термінів з конфліктології / За ред. Пірен М.І., Ложкіна Г.В. - Чернівці-Київ, 1995.
7. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности.-М., 1994.
8. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. – СПб.: Лань, 1997.

9. Ложкін Г.В., Порякель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К., 2006.

Додаткова:

10. Андреева Т.В. Психология семьи. – СПб.: Речь, 2007.
11. Бернс Р. Развитие Я- концепции и воспитание.-М., 1988.
12. Крайг Г. Психология развития.-СПб., 2000.
13. Леонград. Акцентуированные личности.-К., 1989.
14. Пезешкиан Н. Психотерапия повседневной жизни: тренинг разрешения конфликтов. – СПб.:Речь, 2004. – 288с.
15. Хасан Б. И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 250 с.
16. Чалдини Р. Психология влияния.-СПб., 2008.
17. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи.-СПб., 1999.
18. Юнг К. Архетип и символ.-М., 1991.
19. Юрченко В. І., Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи.-Київ., 2006.
20. Грановская Р. М. Конфликт и творчество в зеркале психологии. — М.: Генезис, 2002. — 573 с.

Навчально-методична карта дисципліни «Конфліктологія», напрям підготовки 8.03010201 «Психологія»

Всього 90 годин, з них: лекції – 12 год., семінарські – 12 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 60 год.
Коефіцієнт 1,67. Форма контролю – залік.

Назва модуля	<i>Змістовий модуль 1 Феноменологія конфліктів</i>	<i>Змістовий модуль 2. Управління конфліктами</i>	<i>Змістовий модуль 3. Конфлікти у різних сферах життя</i>
Кількість балів за модуль	<i>49 балів</i>	<i>49 балів</i>	<i>69 балів</i>
Теми лекцій	1. Історія розвитку конфліктології. Сутність і структура конфлікту (1 бал) 2. Види конфліктів та стратегії реагування у конфліктній ситуації (1 бал)	3. Діагностика та прогнозування конфліктів (1 бал) 4. Методи роботи з конфліктами (1 бал)	5. Психологічний аналіз протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії. Конфлікти в організаціях (1 бал) 6. Особливості сімейних конфліктів та шляхи їх вирішення (1 бал)
Теми семінарських та практичних занять	1. Сутність, динаміка конфліктів (11 балів) 2. Виникнення конфліктів та стратегії реагування у конфліктній ситуації (11 балів)	3. Діагностика та прогнозування конфліктів (11 балів) 4. Методи роботи з конфліктами (11 балів)	5. Психологічний аналіз протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії. Конфлікти в організаціях (11 балів) 6. Особливості сімейних конфліктів та шляхи їх вирішення (11 балів)
Самостійна робота	Творча робота -20 балів		
Види поточного контролю	МКР 1 - 25 балів	МКР 2 - 25 балів	МКР 3- 25 балів